

Alkoholitarvitamise häire ravi teenuse osutamise juhend

Koostatud: 07.08.2023.

Käesolev juhend täiendab ravi rahastamise lepingu lisas 8 toodud alkoholitarvitamise häire ravi teenuse tingimusi ning on juhendmaterjal alkoholitarvitamise häire teenuse osutajatele.

Juhend lähtub ravijuhendist „[Alkoholitarvitamise häirega patsiendi käsitus](#)“ ning heade kliiniliste tavade põhimõtetest.

1. Alkoholitarvitamise häire ravi teenuste osutamise üldised põhimõtted

- 1.1. Patsiendid sisenevad raviteenusele läbi isikliku initsiatiivi, lähedaste/sõprade, perearstide, KOV sotsiaaltöötajate, töötukassa soovitusel või prokuratuuri suunamisel.
- 1.2. Teenuste osutamisel rakendatakse patsiendikeskset ja terviklikku lähenemist, arvestades patsiendi vajadusi ja eelistusi. Patsiendiga luuakse usalduslik, toetav ja empaatiline suhe, vältides stigmatiseerimist.
- 1.3. Patsiendi raviprotsess on koordineeritud ja eesmärgistatud meeskonnatöö.
- 1.4. Teenuste osutamisel rakendatakse astmelise ravi mudelit, liikudes vähem intensiivsematest sekkumistest intensiivsemate sekkumiste poole vastavalt patsiendi seisundile ja ravitulemustele.
- 1.5. Patsiendi esimese visiidi ajal antakse talle ülevaade raviprotsessi olemusest. Vajaduse korral arutatakse ravi puuduvad küsimused patsiendiga veelkord läbi järgmiste visiitide käigus.
- 1.6. Esmane vastuvõtt on kontaktvastuvõtt, edasised kohtumised võivad olla osutatud nii kaugkui ka videovastuvõtuna.
- 1.7. Kogu raviprotsessi jooksul motiveeritakse patsienti ravi mitte katkestama.
- 1.8. Patsiendi nõusolekul ja võimaluse korral kaasatakse parema ravitulemuse saamiseks raviprotsessi ka patsiendi lähedased.
- 1.9. Vajaduse korral rakendatakse juhtumikorralduse meetodit, et abistada patsienti ravitulemuste seisukohalt oluliste tervishoiu-, sotsiaal- ja muude teenuste saamiseks, mida pakutakse teiste institutsioonide poolt.
- 1.10. Libastumised ja tagasilangused ei ole vastunäidustuseks alkoholitarvitamise häire ravi jätkamisele või uuesti alustamisele.

2. Alkoholitarvitamise häire raviteenuse osutamine

2.1 Alkoholitarvitamise häire ravi hõlmab järgmiseid tervishoiuteenuseid (edaspidi nimetatud alkoholitarvitamise häire ravi teenus(ed) või raviteenus(ed)), mida osutatakse iga patsiendi individuaalsetest vajadustest lähtuvalt eraldi või omavahel kombineerituna:

- 2.1.1 Vaimse tervise õe vastuvõtt (kaugvastuvõtt, videovastuvõtt);
- 2.1.2 Psühhiaatri vastuvõtt aktiivravi või toetusravi perioodis (kaugvastuvõtt, videovastuvõtt);
- 2.1.3 Raviplaani koostamine või muutmine ravimeeskonna poolt (meeskonnas kaks/kolm/neli liiget);
- 2.1.4 Kliinilise psühholoogi vastuvõtt eriarsti suunamisel (kaugvastuvõtt, videovastuvõtt);
- 2.1.5 Õe vastuvõtt 30 min;
- 2.1.6 Psühholoog-nõustaja vastuvõtt eriarsti suunamisel (kaugvastuvõtt, videovastuvõtt);
- 2.1.7 Psühhoteraapia seanss ühele haigele (kaugvastuvõtt, videovastuvõtt);
- 2.1.8 Psühhoteraapia seanss ühele haigele grupis (grupis kaks kuni kaheksa haiget) (kaugvastuvõtt, videovastuvõtt);
- 2.1.9 Psühhoteraapia seanss perele (kaugvastuvõtt, videovastuvõtt);
- 2.1.10 Psühhiaatri ja õe vastuvõtt aktiivravi perioodis (kaugvastuvõtt, videovastuvõtt);
- 2.1.11 Alkoholitarvitamise häirega ravi patsiendi nõustamine (kaugvastuvõtt, videovastuvõtt);
- 2.1.12 Alkoholitarvitamise häirega patsiendi lähedase nõustamine;
- 2.1.13 Alkoholitarvitamise häirega patsiendi juhtumikorraldus.

2.2 Alkoholitarvitamise häire ravi raames osutatavate teenuste rakendamine alates 01.01.2023.

Vaimse tervise õe vastuvõtt

Kontaktvastuvõtt	60 minutit	kood 3015
Kaugvastuvõtt	60 minutit	kood 3207
Videovastuvõtt	60 minutit	kood 3228

Eesmärk

Selgitada välja, kas patsiendil esineb alkoholitarvitamise häire tunnuseid.

Tunnuste esinemisel:

- täpsustada patsiendi seisundit, kaebusi ja vajadusi, kasutades standardiseeritud ja valideeritud hindamismetoodikat
- selgitada patsiendile tema sümptomite, haigusliku seisundi ja/või häire olemust ja ravi üldiseid põhimõtteid;
- teavitada patsienti erinevatest ravi võimalustest ja selgitada neid;
- hinnata patsiendi esmased vajadused ja nende akuutsus järgnevate tegevuste planeerimiseks, valikute korral küsida eelistusi;
- vajaduse korral motiveerida patsienti ravi alustama ja/või seda jätkama;
- vajaduse korral leppida patsiendiga kokku järgmise visiidi aeg.

Tegevused

1. AUDIT testi läbiviimine;
2. diagnostiline intervjuu ja kliiniline hindamine;
3. vajaduse korral võõrutusseisundi raskuse hindamine;
4. anamneesi kogumine, sh sotsiaalse toimetuleku ja tugivõrgustiku hindamine, vajaduse korral koostöö sotsiaaltöötajaga;
5. vajaduse korral uuringute tellimine, sh soovitatavalt CDT ja GGT laboriuuringute tegemine;
6. psühhiaatri konsultatsiooni vajaduse hindamine ja vajaduse korral edasisuunamine;
7. vajaduse korral ravivõimaluste tutvustamine, järgnevate tegevuste planeerimine ja patsiendi motiveerimine ravi alustamiseks;
8. raviplaani koostamine;
9. teenuse osutamise nõuetekohane dokumenteerimine.

Täpsustused

- ✓ AUDIT testi läbiviimine on kohustuslik, tulemused dokumenteerida ja testi skoor esitada raviarvel (raskusastme väljal, vaata juhendi lisa 1).
- ✓ Raviarvele kantakse vajadusel täiendavalt labori- ja psühhiaatrilised uuringud;
- ✓ Teenust võib osutada nii aktiiv- kui toetusravi perioodis.

Alkoholarvitamise häire ravi patsiendi nõustamine

Kontaktvastuvõtt 60 minutit kood 3124

Kaugvastuvõtt 60 minutit kood 3240

Videovastuvõtt 60 minutit kood 3241

Eesmärk

1. Motiveerida ja võimestada patsienti riskikäitumise muutmiseks ja teavitada teda võimalustest, kuidas toimetulekut parandada.

Tegevused

- patsiendi teavitamine alkoholi liigtarvitamisest tulenevatest riskidest;
- patsiendi teavitamine universaalsetest ja personaalsetest riskikäitumise vältimise võimalustest;
- patsiendi teavitamine erinevatest abi- ja ravivõimalustest;
- patsiendi toetamine tagasilanguste vältimiseks;
- patsiendi motiveerimine tervisliku eluviisi säilitamiseks;
- patsiendile jõukohaste ja sobilike lahenduste leidmine;
- pakutavatest sotsiaalteenustest teavitamine;
- teenuse osutamise nõuetekohane dokumenteerimine.

Täpsustused

Teenust võib osutada:

- ✓ koodi võivad kasutada esmase hindamisena need TTO-d, kellel esimese vastuvõtu ja sõelumise viib läbi keegi teine ravimeeskonnast kui vaimse tervise õde.
- ✓ patsiendi toetamiseks ravile pöördumise otsuse tegemisel
- ✓ juhul kui esmase hindamise viib läbi juhtumikorraldaja, psühholoog või mõni muu vastava koolituse läbinud personal.

Raviplaani koostamine või muutmine ravimeeskonna poolt

Meeskonnas on 2 liiget kood 7627

Meeskonnas on 3 liiget kood 7617

Meeskonnas on 4 liiget kood 7626

Eesmärk

Patsiendi aktiivravi perioodis on vajalik hinnata erinevate spetsialistide poolt patsiendi vaimset ja füüsilist tervislikku seisundit ning sotsiaalsel toimetulekut. Hinnangule tuginedes koostada raviplaani või vajaduse korral seda korrigeerida.

Tegevused

- täisanamneesi, sealhulgas õendusanamneesi kogumine;
- vajaduse korral kaasuvate psüühikahäirete hindamine;
- diagnoosi täpsustamine;
- vajaduse korral uuringute tegemine;
- patsiendi erinevate mittekliiniliste vajaduste hindamine;
- patsiendi motivatsiooni ja ravisoostumuse hindamine;
- ravieesmärgi püstitamine;
- täishindamise põhjal raviplaani koostamine;
- patsiendiga raviplaanis kokkuleppimine ja sellekohase ravikokkuleppe sõlmimine/allkirjastamine;
- ravimeeskonna liikme määramine ravitegevuste koordineerimiseks juhtumikorraldamise meetodil;
- teenuse osutamise nõuetekohane dokumenteerimine.

Täpsustused

- ✓ Koostatakse täishindamine, mille kohta jääb kirjalik kokkuvõte/protokoll, mis peab sisaldama:
  - ravimeeskonna spetsialistide arvamust patsiendi vaimse ja füüsilise seisundi, ravimotivatsiooni ning ravisoostumuse kohta;
  - kliinilist põhidiagnoosi ja kaasuvaid diagnoose, mis võivad oluliselt mõjutada alkoholitarvitamise häire ravi ja igapäevast toimetulekut;
  - ülevaadet patsiendi ravitulemuse jaoks tugivõrgustikust (sh olulistest lähedastest);
  - ülevaadet patsiendi sotsiaalse toimetuleku ja abivajaduse kohta.

- ✓ Kui ei ole võimalik diagnoosida alkoholarvitamise häiret või patsient ei soovi ravi alustada, fikseeritakse otsus ravidokumentatsioonis ja nõustatakse patsienti tervisliku käitumise teemal ning teavitatakse teenuste saamise võimalusest edaspidi.
- ✓ Raviplaani koostamises või muutmises osalevate spetsialistide/meeskonna liikmete arv sõltub patsiendi seisundist ja vajadustest.

Piirangud

- Kui ravimeeskonnas on kaks liiget, siis peab teenuse osutamiseks olema meeskonnas vaimse tervise õde ja veel üks spetsialist vastavalt patsiendi tervislikule seisundile.
- Kui ravimeeskonnas on 3 liiget, siis peab teenuse osutamiseks olema meeskonnas psühhiaater ning kolm spetsialisti tulenevalt patsiendi terviseseisundist
- Kui ravimeeskonnas on 4 liiget, siis peab teenuse osutamiseks olema meeskonnas psühhiaater ning kolm spetsialisti tulenevalt patsiendi terviseseisundist
- ✓ Raviarvele kantakse vajadusel täiendavalt labori- ja psühhiaatrilised uuringud (tabel 1).

Õe vastuvõtt

Kontaktvastuvõtt   30 minutit   kood 3035

Eesmärk

Jälgida patsiendi tervislikku seisundit, ravi tulemuslikkust ja ravisoostumust.

Tegevused

- patsiendi seisundi jälgimine;
- ravimite võtmisega seotud visiidid;
- ravieesmärkide saavutamise regulaarne hindamine;
- alkoholarvitamise sageduse ja koguste hindamine (alkopäevik), tagasilanguse riskide hindamine;
- vajaduse korral raviarsti informeerimine;
- patsiendiga järgmiste kohtumiste kokkuleppimine tagasilanguse vältimiseks;
- vajaduse korral uuringute tegemine;
- patsiendi motiveerimine;
- teenuse osutamise nõuetekohane dokumenteerimine

Täpsustused

- ✓ Raviarvele kantakse vajadusel täiendavalt labori- ja psühhiaatrilised uuringud.

Alkoholarvitamise häirega patsiendi lähedase nõustamine

Kontaktvastuvõtt 60 minutit kood 3125

Kaugvastuvõtt 60 minutit kood 3242

Videovastuvõtt 60 minutit kood 3243

Eesmärk

Alkoholarvitamise häire ravi teenuseid saava patsiendi motivatsiooni ja ravisoostumuse parandamine lähedaste kaasamise kaudu.

Tegevused

- patsiendi lähedaste teavitamine alkoholarvitamise häire olemusest, raviprotsessi käigust ja tagasilanguse riskidest;
- vaimse ja füüsilise vägivalla ohu tuvastamine ja soovitude andmine selle vältimiseks;
- lähedaste motiveerimine ja oskuste õpetamine patsiendi toetamiseks raviprotsessi käigus ja pärast ravi lõppu;
- teabe ja soovitude andmine abi- ja ravivõimaluste kohta;
- teenuse osutamise nõuetekohane dokumenteerimine.

Täpsustused

- ✓ teenust tuleks parima ravitulemuse saavutamiseks ja lähedasele kaassõltuvuse olemuse selgitamiseks võimalusel ja patsiendi nõusolekul alati kasutada;
- ✓ teenuse osutamine kajastatakse ravil viibiva patsiendi (mitte lähedase) raviarvel.

Juhtumikorraldus

kood 3126

Eesmärk

Parandada patsiendi ravisoostumust usaldusliku suhte loomise ja raviplaanis ettenähtud teenuste koordineerimise kaudu, toetada tema toimetulekut individuaalsetest vajadustest lähtuvalt.

Abistada patsienti ravitulemuste seisukohalt oluliste tervishoiu-, sotsiaal- ja muude teenuste saamiseks, mida pakutakse teiste organisatsioonide poolt.

Tegevused:

- seisundi hindamine erinevate vajaduste täpsustamiseks;
- vajaduse korral teenustele aegade broneerimine;

- ravisoostumuse jälgimine;
- motiveeriva toe pakkumine patsiendile;
- tervishoiu-, sotsiaal- ja muude teenuste saamiseks kaasaaitamine ja teenuseosutajate poole pöördumise toetamine (AA-rühmad, KOV sotsiaalteenused, töötukassa nõustamised);
- vajaduse korral väljaspool tervishoiuteenuse osutajat olevatest asutustest hindamiseks vajaliku info kogumine;
- võrgustikutöö sotsiaal- ja rehabilitatsiooniteenuste osutajate, eneseabirühmade jt kontaktisikutega;
- teabe ja soovitude andmine patsiendile teenuste ja abi võimaluste kohta;
- oskuste õpetamine igapäevaelus toimetulekuks;
- patsiendiga kontakti hoidmine;
- kokkuleppel patsiendiga tema lähedastega kontakti hoidmine;
- teenuse osutamise nõuetekohane dokumenteerimine.

Täpsustused

- ✓ Juhtumikorraldust võib kodeerida ühes kuus ühe patsiendi kohta ühe korra.

Psühhoteraapia seanss

Psühhoteraapia seanss ühele haigele kood 7601

Psühhoteraapia seanss ühele haigele grupis (grupis kaks kuni kaheksa haiget) kood 7602

Psühhoteraapia seanss perele kood 7603

Kaugpsühhoteraapia seanss ühele haigele kood 7630

Kaugpsühhoteraapia seanss ühele haigele video teel kood 7634

Eesmärk

Erinevate psühhoterapeutiliste meetodite ja terapeutilise suhte kaudu aidata patsiendil mõista oma vaimset seisundit, selle põhjuseid ja õpetada toimetulekut stressi tekitavates olukordades.

Psühhoteraapia seansil perele aidatakse patsiendil ja tema pereliikmetel või teistel lähedastel inimestel mõista ja loobuda destruktiivsest käitumisest, et vähendada patsiendi tagasilanguse riske.

Tegevused

- psühhoterapeutiliste meetodite rakendamine;
- teenuse osutamise nõuetekohane dokumenteerimine

Täpsustused

- ✓ Psühhoterapeutiline meetod ja planeeritud visiitide arv (näiteks mitte harvem kui kord nädalas 12 nädala jooksul) peab sisalduma patsiendi raviplaanis.
- ✓ Teenust võib osutada ainult psühhiaater või kliiniline psühholoog või psühholoog, kes viibib kliinilise psühholoogi juhendatud praktikal (on kliinilise psühholoogi väljaõppes)
- ✓ Teenuse osutamiseks planeeritud aeg:
  - Ühele haigele: 90 minutit, millest kuni 65 minutit on vahetu kontakt patsiendiga
  - Ühele haigele grupis: 120 minutit, millest kuni 90 minutit on vahetu kontakt patsiendiga;
  - Perele: 120 minutit, millest kuni 90 minutit on vahetu kontakt perega (paariga).

Psühhiaatri vastuvõtt aktiivravi perioodis

Kontaktvastuvõtt	55 minutit	kood 3032
Kaugvastuvõtt	55 minutit	kood 3203
Videovastuvõtt	55 minutit	kood 3224

Eesmärk

Patsiendi seisundi hindamine ja vajaduse korral raviplaani korrigeerimine.

Patsiendi kliiniliselt olulise võõrutussümptomaatika leevendamine ja füüsilise seisundi tugevdamine ravimite abil, patsiendi ettevalmistamine tagasilangust ennetavaks raviks.

Tegevused

- patsiendi üldseisundi ja raviplaani sobivuse hindamine, vajaduse korral raviplaani korrigeerimine;
- patsiendi võõrutusseisundi raskusastme, sh statsionaarse ravi vajaduse, hindamine CIWAAr meetodil;
- võõrutussümptomite leevendamine;
- vajaduse korral uuringute tegemine;
- patsiendi motiveerimine tagasilangust ennetava ravi alustamiseks/jätkamiseks esimesel võimalusel;
- teenuse osutamise nõuetekohane dokumenteerimine.

Täpsustused

- ✓ Teenuse hind sisaldab ühte vastuvõttu, millele lisandub 7 kalendripäeva jooksul patsiendiga kontakteerumine (sidevahendite teel). Teenusega kaasneda võivad ravimid ei kuulu käesoleva hanke raames tasustamisele.
- ✓ Raviarvele kantakse vajadusel täiendavalt labori- ja psühhiaatrilised uuringud.

Psühhiaatri vastuvõtt toetusravi perioodis

Kontaktvastuvõtt 30 minutit kood 3033

Kaugvastuvõtt 30 minutit kood 3204

Videovastuvõtt 30 minutit kood 3225

Eesmärk:

Patsiendi seisundi hindamine ja ravi toetamine aktiivravi järgselt, kui patsient on stabiilses seisundis, sümptomitevaba või stabiilsete jääksümptomitega osalise remissiooni seisundis, kuid vajab pikaajalist jälgimist, et vältida haigusepisoodide kordumist, või haiguse ägenemist ennetavat ravi.

Tegevused:

- patsiendi üldseisundi ja raviplaani sobivuse hindamine, vajaduse korral raviplaani korrigeerimine;
- patsiendi võõrutusseisundi raskusastme, sh statsionaarse ravi vajaduse, hindamine CIWAAr meetodil;
- võõrutussümptomite leevendamine;
- vajaduse korral uuringute tegemine;
- patsiendi motiveerimine tagasilangust ennetava ravi alustamiseks/jätkamiseks esimesel võimalusel;
- teenuse osutamise nõuetekohane dokumenteerimine.

Täpsustused

- ✓ Raviarvele kantakse vajadusel täiendavalt labori- ja psühhiaatrilised uuringud (tabel 1).

Kliinilise psühholoogi vastuvõtt eriarsti suunamisel

Kontaktvastuvõtt 60 minutit kood 7607

Eesmärk:

Psühholoogi vastuvõtt võib olla individuaalne (patsiendile) või patsiendi ja/või tema pereliikmetele/lähedastele suunatud. Viimasel juhul on eesmärgiks vähendada patsiendiga vahetult seotud isikute stressi ja võimestada neid patsiendi toetamiseks ja toimetuleku parandamiseks. Psühholoogi vastuvõtt võib olla nii ühekordne kui ka ühe ravijuhu piires korduv kui vastuvõtu eesmärgiks on stressi vähendava režiimi pidamise alane nõustamine, rehabilitatsiooni parandamine vms.

Tegevused:

- Patsiendi intervjuerimine ja küsitlemine probleemide määratlemiseks, seisundi hindamine ja patsiendi harimine;
- Patsiendi probleemide psühholoogilise mudeli loomine ja selgitamine;
- Psühhoteraapia vajaduse, sobivuse ja patsiendi motivatsiooni hindamine;
- Raviks motiveerimine ja ravi efektiivsuse hindamine;
- Patsiendile psühholoogiliste uuringute kohta tagasiside andmine;
- Toetava psühhoteraapilise vestluse kaudu patsiendi emotsionaalsete pingete leevendamine ja enesetunde parandamine;
- Toimetulekumeetodite õpetamine, kohanemisvõime parandamine, iseseisva toimetuleku soodustamine ja lahenduste otsimine patsiendi probleemidele;
- Kriisisekkumine raskes seisundis ja/või suitsidaalsele patsiendile.

Täpsustused

- ✓ Pöördumise eesmärk viitega saatekirjale;
- ✓ Lühike visiidi kirjeldus;
- ✓ Otsus ja järgnevad tegevused;
- ✓ Dokumentatsioon peaks lühidalt kajastama lähteülesannet, visiidi käigus patsiendilt saadud olulist infot, eksperdi otsust ja järgnevaid tegevusi, olema dateeritud ja signeeritud.
- ✓ Teenust võib osutada kliiniline psühholoog.
- ✓ Teenust võib osutada ambulatoorses ja päevaravis.

Psühholoog-nõustaja vastuvõtt eriarsti suunamisel kood 7638

Tegevused:

- patsiendi psühhosotsiaalse funktsioneerimise, terviseseisundit mõjutavate psühholoogiliste tegurite, ressursside ja motivatsiooni ning igapäevase toimetuleku hindamine;
- ravi toetav psühholoogiline nõustamine (nt probleemilahendusoskuste õpetamine, eneseregulatsiooni oskuste arendamine, emotsioonidega toimetuleku parandamine, enesehinnangu toetamine);
- vaimse tervise probleemide tekke ja süvenemise ennetamine (nt psühhoharimine ja sotsiaalsete oskuste õpetamine);
- elustiilinõustamine, ravisoostumuse parandamine või teiste terviseprobleemide psühholoogiliste tegurite hindamine ja mõjutamine;
- patsiendi psühholoogiline toetamine kriisis (nt peale raske haiguse diagnoosi saamist, lähedase kaotust, õnnetust, vägivallakogemust ja muude negatiivsete elusündmuste korral);
- patsiendi psühholoogilise toimetulekuvõime parandamine erinevate füüsilise ja vaimse tervise probleemide ning sellekohase ravi foonil (nt psühholoogilise arengu häired, kroonilised haigused, taastusravi, onkoloogiline ravi, palliatiivravi);
- patsiendi võrgustiku (sh pere ja lähedased) nõustamine.

Lisa 1. AUDIT testi skoori märkimine arvel

AUDIT testi skoori märkimine raviarvele on kohustuslik. Patsiendi anamneesis saate märkida konkreetse punktisumma.

Skoor tuleb märkida diagnoosi raskusastme väljale alltoodud juhendi järgi.

Punktisumma	Raskusastme väli arvel
0 - 7	1
8 - 15	2
16 - 19	3
20 - 24	4
25 - 29	5
30 - 34	6
35 +	7

NB! Ravikindlusega hõlmamata isiku raviarvele tuleb lisaks osutatud tervishoiuteenuse koodile märkida statistiline kood **9419**

Lisa 2 Teenuse algoritm

